

Dichterbij de basis

Methodisch werken in het sociale domein

Gerda van Straten, Margot Scholte, Ard Sprinkhuizen

uitgeverij
coutinho

Het verhaal van Gregory laat zien dat een niet-veroordelende, open en onderzoekende houding van groot belang is voor een sociaal werker. Je moet goed zijn in het contact leggen en onderhouden en moet met alle soorten mensen kunnen omgaan, ook met diegenen die afwijkend gedrag vertonen of die je eigenlijk niet liggen. Sociaal werk vereist dus een specifieke basishouding. We zeggen ook wel dat je als sociaal werker je 'eigen instrument' bent. Dat wil zeggen dat jouw wijze van denken, voelen en handelen een grote rol speelt in het succes van je werk. Je moet je eigen krachten en beperkingen goed kennen en weten te hanteren. Om je deze basishouding eigen te maken, is een intensief leerproces nodig en je bent er nooit mee klaar. Je brengt als vertrekpunt je eigen levenservaringen en talenten mee, die ervoor gezorgd hebben dat je koos voor een sociaal beroep. Je ontwikkelt de basishouding door je te verdiepen in de samenleving en het gedrag van mensen en door training in agogische en methodische vaardigheden. Daarnaast is het belangrijk je te bezinnen op je eigen opvattingen over wat het leven zinvol maakt en over wat goed en fout handelen is (en alle grijstinten daarbinnen die zorgen voor ethische dilemma's) en moet je kritisch leren overdenken waarom je handelde zoals je dat deed (reflecteren), zodat je daar voor de toekomst lessen uit kunt trekken.

In deze paragraaf zetten we een aantal belangrijke elementen van de basishouding van sociaal werkers op een rij. Deze elementen zijn van groot belang om te kunnen werken volgens de werkprincipes van Dichterbij (zie hoofdstuk 2).

Maatschappelijke betrokkenheid

Je maakt je druk over onrecht en sociale uitsluiting. Je onderkent dat maatschappelijke kwetsbaarheid samenhangt met sociale ongelijkheid en processen van sociale uitsluiting. Je kunt je betrokkenheid laten blijken zonder de ander (en jezelf) te versterken in machteloosheid. Je houding is gericht op herstel van insluiting. Hiervoor werk je zowel aan concrete cliëntsituaties als aan de verbetering van de situatie van specifieke groepen (probleemoplossing; stimuleren van herstel en ambitie; ondersteunen van ontwikkeling; organiseren van ontmoeting; creëren en realiseren van kansen). Daarnaast signaleer je misstanden en tekorten en werk je aan maatschappelijke bewustwording door deze situaties te agenderen en waar mogelijk sociale rechtvaardigheid te bevorderen (sociale actie). Dat doe je ook op basis van een grondige kennis van mensenrechten.

Breed kijken

Je kijkt 'breed' naar sociale problemen, wat wil zeggen dat je situaties analyseert vanuit verschillende invalshoeken. Wat speelt er bij de persoon/groep, wat zijn mogelijkheden en beperkingen, waar liggen behoeften en ambities en hoe kunnen deze worden gerealiseerd? Welke steunende contacten zijn er en hoe kun-

nen die worden ingezet en benut en welke andere omgevingsfactoren vormen een belemmering of bieden juist kansen om tot ontwikkeling te komen? Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan de school, de kerk of de moskee, maar ook aan de sportvereniging, plaatselijke winkeliers, het buurthuis of de vrijwilligerscentrale. Ook hier spelen maatschappelijke factoren een rol, zoals discriminatie, werkloosheid, tekort aan sociale huisvesting en hoge eisen aan cognitieve vermogens (denk ook aan het eerder genoemde probleem van laaggeletterdheid). Je hebt oog voor de samenhang tussen factoren in de persoon, in de groep, in de omgeving en in de samenleving. Kennis van sociale wetenschappen is belangrijk om de draagkracht en de draaglast van mensen te kunnen analyseren. Tegelijkertijd moet je erop letten deze kennis niet eenzijdig en etiketterend te gebruiken.

Leefwereldperspectief centraal

Je kent de levensomstandigheden van mensen en kunt je verplaatsen in de wijze waarop zij daarmee omgaan en wat voor hen van waarde is. Mensen zijn gevormd door aanleg, door ervaringen en door hun specifieke sociale en culturele context en geven ieder op een eigen manier betekenis aan het leven. Je wilt weten welke betekenis mensen geven aan wat er in hun leven gebeurt en je erkent hun beleving. Je beseft dat je hun verhaal nodig hebt om hun situatie te kunnen begrijpen. Omdat veel cliënten in vergelijkbare omstandigheden verkeren, hoor je nog al eens verhalen die op elkaar lijken. Het gevaar is dat je dan te snel denkt te weten hoe het zit, en zo gemakkelijk essentiële informatie over het hoofd ziet, bijvoorbeeld over de manier waarop deze specifieke persoon betekenis geeft aan wat er gebeurt. Elk verhaal is anders.

Gelijkwaardigheid

Al vanaf het allereerste contactmoment voelt de ander of jij op een gelijkwaardige manier met hem omgaat. Dat zit hem in echte belangstelling, in 'gewoon' zijn en in een samenwerkende in plaats van een sturende houding. Je werkt vanuit de opvatting dat mensen hun leven op hun eigen manier mogen leven: dat deden ze immers al voordat het sociaal werk in hun leven kwam en dat geldt ook als ze daarbij herhaaldelijk hun neus stootten of dingen deden waarbij jij zo je twijfels hebt. De zeggenschap over wat te doen ligt zo veel mogelijk bij de betrokkene(n) zelf. Pas op het moment dat zij daarbij andere mensen of zichzelf schaden, is meer sturing op haar plaats. Vaak blijkt dit al door het soort instelling dat betrokken is bij hun situatie. Denk bijvoorbeeld aan de kinderbescherming: als ouders hun kinderen belemmeren in een gezonde ontwikkeling kun je een gelegitimeerde taak hebben om in te grijpen. Je kunt ook denken aan een gezinsvervangend tehuis (waarin je een opvoedende taak hebt en waar regels en een zekere mate van sturing op hun plaats zijn), aan de reclassering

Krachtgericht

Werken vanuit empowerment houdt in dat je werkt vanuit gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het oplossen van sociale problematiek en het creëren van kansen voor mensen in achterstandssituaties. Dit betekent dat je erop gericht bent mensen die sociaal uitgesloten zijn weer in te sluiten. Je werkt vanuit erkenning van hun moeilijke levensomstandigheden én vanuit geloof in hun krachten en talenten. Dat doe je door voortdurend te zoeken naar mogelijkheden om mensen met elkaar te verbinden en door hun eigen kwaliteiten aan te spreken. Je hebt vertrouwen in mensen en oog voor hun kwaliteiten en voor wat zij zelf voor elkaar krijgen. Daarnaast zoek je voortdurend naar kansen die in de leefomgeving aanwezig zijn of gecreëerd kunnen worden.

Opdrachten

- 1.1 Schrijf een portret van iemand (uit de doelgroep van het sociaal werk) die je op je stage of in je omgeving hebt leren kennen en die jij op een of andere wijze ondersteuning hebt geboden. Beschrijf aan de hand van de verschillende kapitaalvormen over welke hulpbronnen deze persoon beschikte en welke hulpbronnen versterkt konden worden. Wat heb je als sociaal werker gedaan aan de empowerment van deze persoon (denk aan persoon, netwerk en maatschappij)?
- 1.2 Vergelijk het kapitaal en de hulpbronnen waarover de door jou beschreven persoon beschikt met het kapitaal en de hulpbronnen waarover jij op dit moment zelf beschikt. Welke verschillen en overeenkomsten zijn er? Welke hulpbronnen zou jij voor jezelf willen versterken?
- 1.3 Beschrijf de manier waarop jij de door jou beschreven persoon hebt ondersteund: Waaruit bestond je ondersteuning en wat maakte dat je hiervoor koos?
  - Hoe bood je jouw ondersteuning aan?
  - Hoe reageerde de ander op jouw ondersteuning?
  - Hoe verliep het contact tijdens de ondersteuning?
- 1.4 Neem de in dit hoofdstuk beschreven elementen van de basishouding erbij en beschrijf wat je in deze situatie al wel en nog niet in praktijk kon brengen. Waarmee had je moeite of wist je je niet zo goed raad? Wat wil je nog leren?
- 1.5 Beschrijf een kwestie in de samenleving die jou raakt en schrijf daarover een betoog waarin je bespreekt welke rol het sociaal werk hierin kan spelen. Betrek daarbij de in dit hoofdstuk besproken doelstelling van het sociaal werk, sociale ongelijkheid, empowerment en houdingsaspecten.

